

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Gotlands besöksnäring **plastbantar**

Handel och butik

Gotlands besöksnäring plastbantar

Handel och butik

Utgiven av: Länsstyrelsen i Gotlands län

Titel: Gotlands besöksnäring plastbantar – Handel och butik

Foto | framsida: Mostphotos

Foto | inlaga: Anges i anslutning till bild

Tryckeri: Länsstyrelsen i Gotlands län, Visby

Tryckår: 2020

Foldern är framtagen av Länsstyrelsen i Gotlands län i samarbete med Mats Lönngren från Mikom och Maria Larsson från Marla Miljödialog. Projektet ”Gotlands besöksnäring plastbantar” genomfördes i samarbete med Gotlands förenade besöksnäring och finansierades med medel från Naturvårdsverket.

Gotlands besöksnäring plastbantar

En av de viktigaste källorna till nedskräpning till haven bedöms vara strandbesökare och kustnära turism. 71 procent av skräpet antas komma från landbaserade aktiviteter, där majoriteten av föremålen har lämnats på plats.

Gotland är en ö med utbredd turism och många besökare framförallt under sommarhalvåret. Engångsartiklar används i stor utsträckning, och plast och annat avfall återfinns i naturen, på öns stränder och i havet. Förutom den negativa effekten på natur och miljö som plastnedskräpning har, påverkas upplevelsen av Gotland som besöksmål och Visby världsarv negativt.

Länsstyrelsen på Gotland fick finansiering av Naturvårdsverket till projektet "Gotlands besöksnäring plastbantar" under 2019. Målet var att minska spridningen av plast till natur och hav och göra Gotland till ett mer hållbart besöksmål.

Projektet genomfördes i samarbete med Gotlands förenade besöksnäring. Deltagare var företag inom besöksnäringen på Gotland, inklusive projektgruppen för Almedalsveckan. Under hösten fick de ökad kunskap kring plast för att göra mer hållbara val vid inköp och minska sin plastanvändning. Ett antal goda exempel på plastbantning från olika delar av besöksnäringen på Gotland presenterades också.

Denna folder vänder sig till besöksnäringen på Gotland för att inspirera till fortsatt plastbantning.

Plast och miljö

Plast är på många sätt ett bra material. Med sin låga vikt ger plasten upphov till energibesparingar, förlänger hållbarheten på mat och är användbar inom många olika områden. Idag används dock plast på ett sätt som inte är hållbart.

Den plast som hamnar i naturen tar hundratals år att brytas ned. En stor del av detta skräp återfinns i våra vattendrag och hav. Idag har ett antal ”plastkontinenter”, som består av en hög koncentration av plast, bildats i världshaven. Den största kontinenten, som finns i Stilla havet, motsvarar en yta av tre gånger Frankrike. Om utvecklingen fortsätter visar forskning att det runt 2050 kan finnas mer plast än fisk i våra hav.

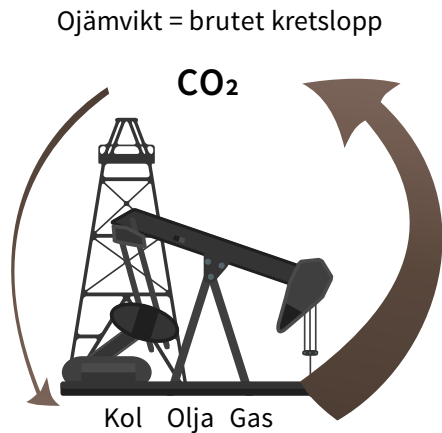
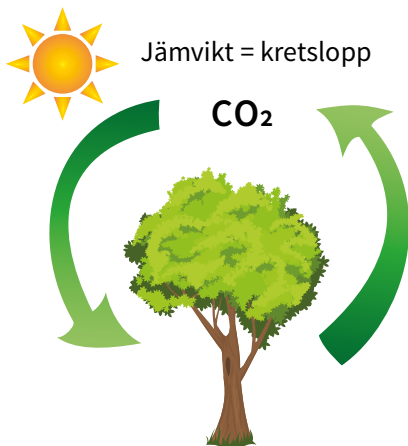
Den mesta plasten är tillverkad av fossila lager av olja och gas. När den bryts ned eller eldas upp bildas koldioxid. Plast bidrar därmed till växthuseffekt och klimatförändringar. Det innebär bland annat stigande temperatur globalt, isar som smälter och varmare hav som sakta stiger. I Sverige kan vi förvänta oss kortare och blötare vintrar och torrare somrar. Gotland som redan är utsatt för vattenbrist hör till de områden som väntas få det ännu torrare.

En del plaster innehåller tillsatta kemikalier som kan göra skada om de hamnar i naturen eller vara ohälsosamma för människor och djur. Mikroplast är plastpartiklar som är mindre än 5 mm och deras påverkan på miljö och människor är inte helt kartlagd, mycket forskning pågår på området. En hel del mikroplaster kommer från rökgaser efter förbränning och från industrier. Rester regnar ned som minimala mikroplaster. Mikroplaster blir också resultatet av den nedbrytning som sker av synligt plastskräp.

Olika plaster

Fossil plast är plast som är tillverkad av koltomerer från olja och naturgas. 99 procent av all plast som tillverkas globalt är fossil. I slutet av plastens liv bildas alltid koldioxid och plasten bidrar därför till pågående klimatförändringar.

Förnybar plast kallas ibland för bioplast och har samma kemiska uppbyggnad som fossil plast. Skillnaden är råvaran. Bioplaster kommer från stärkelse i växter som majs och sockerrör eller från cellulosa från träd. Även dessa plaster ger ifrån sig koldioxid vid förbränning, men om man kompenserar detta genom att plantera lika många växter som en gång blivit plast får vi ett kretslopp av koldioxid.

Bildidé: Mikom

Återvunnen plast är tillverkad av gammal plast, antingen fossil eller förnybar. Exempel på saker av återvunnen plast är soppor, säckar, hinkar, bullerplank och utomhusmöbler. Återvunnen plast ska inte vara i kontakt med livsmedel eftersom det kan finnas rester av ämnen i plastråvaran som kan vara skadliga.

Komposterbar plast kan tillverkas av både fossil och förnybar råvara. Denna plast bryts ned lättare, men utan speciella anläggningar tar det lång tid, cirka 200 år istället för 400 år.

Plastsiffror

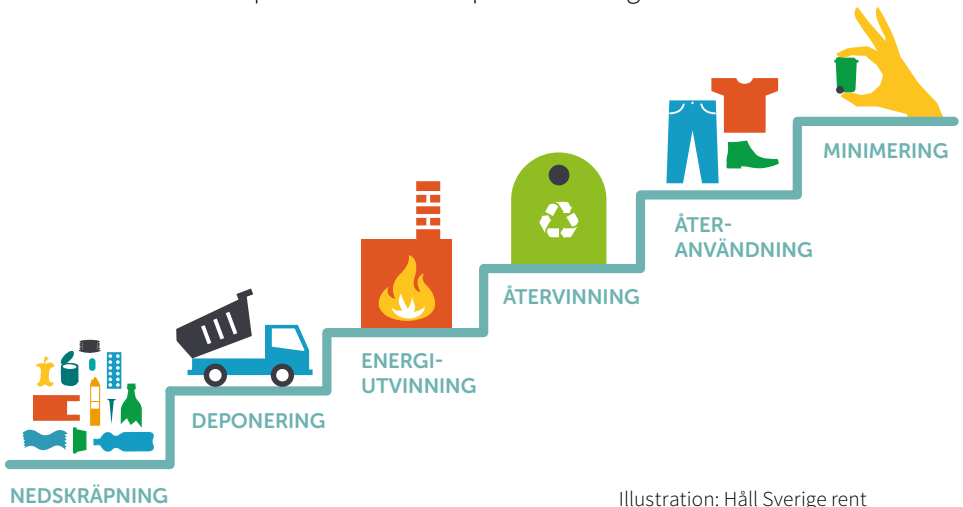
- 99 % av all plast idag är fossil
- 1 % av alla plastprodukter i Europa är tillverkade av förnybar råvara
- 40 % av plast i Europa används till förpackningar
- 45 % av förpackningsplast i Sverige samlas in till återvinning. Av denna sorteras hälften ut till energiproduktion
- Till slut återstår 16 % av förpackningsplasten som de facto återvinns
- PET-flaskor ingår i ett separat återvinningssystem. 85 % av dessa återvinns i Sverige.

Sifferkälla: Uppsala klimatprotokoll, 2018

Plastbanta med avfallstrappan

Avfallstrappan är ett EU-direktiv som är antaget i den svenska miljöbalken och styr hur avfallet ska tas om hand. I Sverige slängs varje år nästan 500 kilo avfall per person. Konsumtionen ökar i hög takt och då även avfallet. Istället för att tillverka, köpa och slänga plastprodukter behöver plasten bli en del av en cirkulär ekonomi. Region Gotlands avfallsplan säger att vi ska röra oss uppåt i avfallstrappan. Ju högre man kommer i den, desto bättre är det ur plastbantningssynvinkel.

1. Det bästa sett till resurser, klimat och miljö är att förhindra att avfall skapas, så kallad **minimering** av avfall, genom att inte köpa plast alls.
2. Näst bäst är att **återanvända** produkten. Det kan innebära att istället för att köpa nya utemöbler i plast köpa dem på secondhand.
3. Då vi måste göra oss av med ett plastföremål eller förpackning så ska den **återvinnas**. Plastförpackningar sorteras i återvinningskärl och annat plastavfall lämnas på återvinningsstationer.

4. Om plastmaterialet inte kan återvinnas kan det eldas upp istället. Då återvinns en del av den **energi** som finns i plasten.
5. **Deponi** av plast bör undvikas och sker idag endast i liten omfattning i Sverige. Det kan till exempel handla om en del byggavfall.
6. **Nedskräpning** är det sämsta alternativet och ska helt undvikas.

Medarbetarnas idéer i centrum

Vad kan man göra för att bli bäst på hållbarhet? Den frågan ställde sig Markus Wahlgren, Stormarknadschef på Stora COOP Visby. Två år senare fick de WWF:s utmärkelse Årets Hållbara Matbutik, med motiveringen: ”Med ett engagemang som är lika globalt som lokalt sätter årets vinnare en ny standard för den klimatsmarta butiken. Vassa budskap, cool estetik och oväntade grepp bidrar till en shoppingupplevelse som slår alla övriga år 2019.” Hur gick det till?

– Hållbara medarbetare är nummer ett, säger Markus. Man ska må bra och vara stolt över sin arbetsplats! Alla bra idéer kommer från medarbetarna och ju mer man genomför desto fler idéer kommer fram. Med en hållbarhetspolicy som grund har alla medarbetare gått en nätbaserad hållbarhetsutbildning.

– Tänk inte att hållbarhet innebär att göra stora förändringar, det handlar framför allt om att genomföra många små saker som inte är så svåra, säger Markus.

Exempel är att lagom inför julhandeln 2019 tas alla plastkassar bort i affären, bara papperskassarna är kvar. Till frukt och grönsaker går det att välja mellan papperspåsar och så kallade biobagpåsar, som delvis består av förnyelsebara råvaror. Ett annat alternativ är att köpa flergångspåsar. Kunderna kan lämna kvar förpackningar av plast och papper i butiken. Förpackningarna sorteras och går till återvinning.

Stora COOP Visbys arbete med hållbarhet har rönt uppmärksamhet även utomlands. Hittills har de haft fem studiebesök för japanska grupper, berättar Markus. Han lyfter fram vikten av att ta ansvar för det vi kan påverka här i Sverige, så kan vi sprida våra idéer och lösningar till andra.

Det svåraste med att minska plastanvändningen är att ställa krav på leverantörerna. En hel del avtal görs centralt inom COOP, så Markus och hans medarbetare arbetar aktivt med att försöka påverka uppåt i organisationen.

Foto: Mostphotos

Källor till information

Det går om vi vill – förslag till en hållbar plastanvändning

Regeringsbetänkande 2018

www.regeringen.se/4aeebe/contentassets/9286487f6ecb45e2a2de0f90bfeea8e8/det-gar-om-vi-vill---forstag-till-en-hallbar-plastanvandning-sou-201884

Klimateffektiv plastupphandling med vägledningar och checklistor

Uppsala klimatprotokoll

klimatprotokollet.uppsala.se/inspiration-och-samverkan/klimateffektiv-plastupphandling

Frågor och svar om plastförpackningar

Förpacknings- och tidningsinsamlingen

www.ftiab.se/316

25 förpackningar för framtiden, AGFO

agfo.se/2018/04/kan-man-ata-framtidens-forpackningar

Plast ett stort problem i våra hav, Håll Sverige Rent

www.hsr.se/fakta/fakta-om-skrap/plast-ett-stort-problem-i-vara-hav

Hej då engångsmugg!

Projekt med Håll Sverige Rent, Pressbyrån och 7-Eleven

www.hsr.se/hej-da-engangsmugg

www.hsr.se/sites/default/files/kopprapporten_digital_hall_sverige_rent.pdf

The new plastics economy, Ellen MacArthur Foundation

www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/EllenMacArthurFoundation_TheNewPlasticsEconomy_19012016.pdf

Nya krav på engångsplast från Naturvårdsverket

www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/

Uppdelat-efter-omrade/Plast/Engangsplast-nya-krav-for-flera-produkter

Plastprodukt i butiker ersätts, IVL

<https://www.ivl.se/sidor/konsultuppdrag/konsultuppdrag/pvc-plast-ersatts-med-socker-och-majs.html>

Checklista

Handel och butik

☐	☐	☐	Plaststrategi med handlingsplan
☐	☐	☐	Fasa ut plastpåsar/högt pris på plastpåsar
☐	☐	☐	Plastpåsar av förnybar plast
☐	☐	☐	Fasa ut fryspåsar i plast
☐	☐	☐	Ställ krav på leverantörer att plastbanta
☐	☐	☐	Frukt/grönsakspåsar i papper
☐	☐	☐	Öka mängden inköp i lösvikt
☐	☐	☐	Sluta med försäljning av engångsartiklar i plast
☐	☐	☐	Fasa ut skyddshandskar i plast
☐	☐	☐	Fullt utbyggd källsortering av emballage
☐	☐	☐	Använd soppåsar i återvunnen/förnybar plast
☐	☐	☐	Central sorteringsmöbel istället för papperskorgar på kontor
☐	☐	☐	Kranmärk verksamheten (inget flaskvatten serveras)
☐	☐	☐	Svanenmärk och kravmärk verksamheten

Redan avklarat

Ska påbörjas

Ej relevant

Kontakta oss

Länsstyrelsen i Gotlands län

621 85 VISBY

Besöksadress: Visborgsallén 4

Telefon: 010-223 90 00

E-post: gotland@lansstyrelsen.se

www.lansstyrelsen.se/gotland